

การใช้วิดีโอในการพัฒนาอาจารย์

นราพร จันทรโอชา

ในช่วงสองสามปีที่ผ่านมา วิดีโอได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (Teaching English as a Foreign Language) ในประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้วิดีโอเทปประกอบการสอน นอกจากนี้เรายังสามารถนำวิดีโอมาใช้ในการพัฒนาการสอนของอาจารย์ได้อีกด้วย ซึ่งจะได้อธิบายถึงโครงการพัฒนาอาจารย์ (In-service Training Programmes) ของสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นกรณีตัวอย่าง

โครงการพัฒนาอาจารย์ของสถาบันภาษา

งานพัฒนาอาจารย์ (Staff Development Unit) เป็นหน่วยงานในสถาบันภาษา ซึ่งได้ดำเนินงานโดยอาจารย์กลุ่มหนึ่งร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษของบริษัท เคนันซิล (The British Council Key ELT officer) คือ Mr. John Laycock จัดโครงการพัฒนาอาจารย์แบบ In-service Training ขึ้น กล่าวคือเป็นการอบรมอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนมาแล้ว โดยมี Mr. Laycock เป็น trainer ผู้ดำเนินการอบรม และอาจารย์จากงานพัฒนาอาจารย์เป็น tutors การอบรมนี้จะจัดขึ้นในระหว่างภาคการศึกษาเพื่อใช้ชั้นเรียนของอาจารย์ผู้เข้ารับการอบรม (trainees) เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งมี trainee แต่ละคนเป็นผู้สอน โดยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและศึกษาปรับปรุงวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มิใช่เพื่อประเมินผลการสอนของ trainees ใดๆ

การใช้วิดีโอ VS การสังเกตการสอน

โครงการพัฒนาอาจารย์ของสถาบันภาษาได้ดำเนินการมาเป็นเวลาประมาณสี่ปีแล้ว ในช่วงแรกนั้นข้อมูลจากกิจกรรมการเรียนการสอนได้จากการให้ trainee แต่ละคนสอนนิสิตในชั้น

ของท่านโดยมี trainer, tutors และ trainees อื่น ๆ เข้าสังเกตการสอนในชั้นเรียนด้วย ในช่วงสามปีหลัง เราได้ใช้กล้องวิดีโอบันทึกภาพกิจกรรมการเรียนการสอนแทนการสังเกตการสอน (teaching observation) โดย trainer, tutors และ trainees จะร่วมกันศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนนั้นในภายหลังโดยใช้ข้อมูลจากวิดีโอเทป ข้อดีของการใช้วิดีโอแทนการสังเกตการสอนนั้น อาจสรุปได้ดังนี้

การใช้วิดีโอบันทึกภาพกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นการบันทึกเหตุการณ์ตามที่เกิดขึ้นจริงเป็น ‘objective record of what actually took place’ (Wallace, 1981 : 8) ซึ่งต่างกับการสังเกตการสอนที่ผู้สังเกตการสอนอาจบันทึกเหตุการณ์ไว้ในความทรงจำได้เพียงบางส่วนและอาจตีความเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้ความรู้สึกและความคิดเห็นส่วนตัวซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละคน ดังที่ Wallace (1981 : 8) กล่าวถึงข้อเสียของการสังเกตการสอนไว้ว่า

‘...lack of objective data : each member is talking about data which has been filtered through his own subjective impressions (to some degree inevitably)...’ นอกจากนี้ผู้สังเกตการสอนแต่ละคนยังอาจให้ความสนใจกับเหตุการณ์คนละตอนคนละช่วงกัน ซึ่งเป็นการยากที่ผู้สังเกตการสอนอื่น ๆ จะทบทวนความจำในเหตุการณ์ช่วงที่ตนมิได้ให้ความสำคัญไว้ การใช้อีวีโอนี้ ผู้ทุกคนจะได้ข้อมูลเดียวกันพร้อม ๆ กัน และยังสามารถ rewind หรือ forward วิดีโอไปยังเหตุการณ์ตอนที่ต้องการดูซ้ำได้ตลอดเวลา

ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาพนั้น นอกจากจะหมายถึงภาพกิจกรรมการเรียนการสอนและเสียงพูดแล้ว ยังรวมถึงกิริยาท่าทางและสีหน้าซึ่งสามารถสื่อความหมายได้ (non-verbal features) และสภาพแวดล้อม (physical environment) ซึ่งใช้เป็นข้อมูลได้เช่นกัน ส่วนในการสังเกตการสอนนั้น ผู้สังเกตการสอนมักจะอยู่ในตำแหน่งที่ไม่สามารถเก็บรายละเอียดเหล่านั้นได้ เช่น ผู้สังเกตการสอนนั่งอยู่ข้างหลังห้อง เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง การใช้วิดีโอบันทึกภาพแทนการสังเกตการสอนนั้นยังช่วยลดความตึงเครียดของทั้ง trainees ที่เป็นผู้สอนและนิสิตในชั้นเรียนด้วย กล่าวคือ การที่ trainer, tutors และ trainees คนอื่น ๆ เข้าไปสังเกตการสอนในชั้นเรียนนั้น จากประสบการณ์ของผู้เขียนพบว่า

ผู้สอนจะมีความรู้สึกตื่นเต้นและเป็นกังวลมากกว่าปกติ ด้วยเกรงว่าจะสอนไม่ได้ดีเท่าที่ผู้สังเกตการสอนคาดหวังหรือกลัวว่าจะถูกจับผิด ส่วนนิสิตก็รู้สึกเป็นกังวลเช่นกันที่มีอาจารย์มากกว่าหนึ่งคนอยู่ในชั้นเรียนด้วย และเมื่อถูกเรียกถามนิสิตก็มักไม่กล้าตอบ เนื่องจากตระหนักดีว่าอาจารย์คนอื่น ๆ ที่มาสังเกตการสอนก็กำลังรอฟังคำตอบอยู่เช่นกัน การใช้วิดีโอบันทึกภาพนั้นเป็นการลดความกังวลของผู้สอนลงเนื่องจากผู้สังเกตการสอนในที่นี้มีใช้ trainer, tutors หรือ trainees แต่เป็นเพียงกล้องวิดีโอเท่านั้น สำหรับนิสิตก็เช่นกัน จากประสบการณ์ของผู้เขียนพบว่า นิสิตรู้สึกตื่นเต้นเล็กน้อยในช่วงแรกๆ ที่ทราบว่า จะมีการถ่ายวิดีโอ แต่หลังจากนั้นก็สนใจบทเรียนตามปกติ ซึ่งแสดงว่านิสิตล้มกล้องวิดีโอได้ง่ายกว่าการปรากฏตัวของอาจารย์ทั้งหลายที่เข้ามาสังเกตการสอนมาก ยิ่งกว่านั้นยังพบว่านิสิตมีความพอใจที่ถูกถ่ายวิดีโออีกด้วย (Laycock, 1984)

วัตถุประสงค์ของการใช้วิดีโอ

Wallace (1981) กล่าวว่า การใช้วิดีโอบันทึกภาพกิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้นิสิตเพื่อประเมินผลการสอนของผู้ถูกถ่ายวิดีโอ Britten และ Sow (1981 : 25) ก็มีความเห็นว่า

‘...we must stress the training value of the video replay in terms of observing, analysing and understanding teaching events.’

สิ่งสำคัญในการใช้วิดีโอในการพัฒนาอาจารย์ก็คือการช่วยให้ trainees รู้จักใช้วิดีโอเพื่อสังเกตวิเคราะห์และสร้างความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อาจารย์และปรับปรุงวิธีการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สิ่งที่สำคัญอีกเรื่องก็คือการใช้วิดีโอเป็นหลักฐานเพื่อตัดสินว่าใครสอนดีหรือไม่ดี

การใช้วิดีโอในโครงการพัฒนาอาจารย์ของสถาบันภาษา

ผู้ดำเนินงานโครงการพัฒนาอาจารย์ต่างก็พยายามที่จะทำให้การอบรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักในอันที่จะส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้อาจารย์ โดยไม่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลตัดสินวิธีการสอนแต่อย่างใด การใช้วิดีโอให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้มีขั้นตอนที่ควรกล่าวถึงดังนี้ คือ

Recording

การบันทึกภาพจะบันทึกตลอดชั่วโมงที่มีการเรียนการสอนหรือจนจบบทเรียน

Selecting

หลังการบันทึกภาพ trainer, tutors และ trainee ผู้สอนบทเรียนนั้นจะเป็นผู้ดูวิดีโอเทปครั้งแรก เพื่อพิจารณาคัดเลือกวิดีโอเทปเฉพาะบางส่วนที่น่าสนใจไปใช้เป็นข้อมูลในการอภิปรายกับ trainees อื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการนำวิดีโอเทปทั้งชั่วโมงไปใช้ในการอภิปรายเป็นการเสียเวลาและน่าเบื่อ เพราะขาดการเน้นจุดสนใจ การคัดเลือกขึ้นอยู่กับหัวข้อของการอบรมในแต่ละคราว ตัวอย่าง เช่น ในหัวข้อ Vocabulary Teaching ก็จะใช้วิดีโอเทปเฉพาะตอนที่มีการสอนศัพท์ โดยเน้นที่การถามตอบระหว่างอาจารย์กับนิสิตและควรใช้เวลาในการดูวิดีโอเทปเพียง 10-15 นาที เท่านั้น

Pre-viewing

ในชั่วโมงอภิปรายนั้น ก่อนที่ trainer, tutors และ trainees ทุกคนจะดูวิดีโอเทปส่วนที่คัดเลือกแล้ว trainers จะอธิบายให้ trainees ทราบถึงวัตถุประสงค์ของบทเรียนในวิดีโอเทปก่อน ซึ่งอาจกระทำได้โดยให้ trainee ที่เป็นผู้สอนบทเรียนนั้นสรุปให้ฟังอย่างสั้น ๆ หรืออาจแจก lesson plan ให้กับทุกคนด้วย

Viewing

ในระหว่างการดูวิดีโอเทปนั้น trainer จะบอกจุดประสงค์ของการดูในแต่ละตอนพร้อมทั้งตั้งคำถาม (เช่น อาจารย์ใช้คำถามอะไร นิสิตตอบอย่างไร นิสิตตอบกี่ครั้ง เป็นต้น) เพื่อให้ trainees สังเกตและวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น โดยไม่มีการประเมินผลอาจารย์ผู้สอนเข้ามาเกี่ยวข้อง

Post-viewing

เมื่อ trainees สังเกตและวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนในวิดีโอแล้ว trainer และ tutors จะเสนอแนะให้ trainees ช่วยกันคิดหาวิธีการสอนแบบอื่น ๆ ที่แตกต่างไปจากวิธีการสอนในวิดีโอ ตัวอย่างเช่น ข้อมูลจากวิดีโอเทปแสดงว่าผู้สอนใช้คำถามแบบ Yes/No questions และได้คำตอบอย่างหนึ่ง หาก trainer เสนอให้ trainees ทดลองตั้งคำถามแบบ Wh-

Questions แล้ว trainees คิดว่าจะได้คำตอบเช่นใด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม trainer และ tutors ควรระวังมิให้ trainees เข้าใจว่าวิธีการสอนในวิดีโอไม่ถูกต้องจึงต้องคิดหาวิธีอื่น ทั้งนี้เนื่องจากเรามีได้ให้ความสำคัญกับการประเมินผลว่าวิธีการสอนแบบใดดีหรือไม่ดี ดังที่ Wallace (1981 : 15) กล่าวไว้ว่า ‘...not necessarily, let it be noted, what could be done *better*, but simply what could have been done *differently*’

Discussion

การอภิปรายไม่ว่าจะเป็นช่วง Pre-viewing, Viewing หรือ Post-viewing ก็ตาม trainer และ tutors จะต้องพยายามรักษาวรรยาการอภิปรายให้เป็นไปอย่าง non-evaluative, selective และ sympathetic (Lonergan, 1984) non-evaluative หมายถึงการอภิปรายจะต้องไม่เป็นไปในลักษณะประเมินผลการสอนของ trainees selective หมายถึงการคัดเลือกวิดีโอเทปเฉพาะส่วนที่น่าสนใจมาใช้และเลือกหัวข้อที่มีประโยชน์มาอภิปราย ส่วน sympathetic หมายถึงความพยายามที่จะนำการอภิปรายให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ฉันทมิตร มิใช่การจับผิด การสร้างความตึงเครียด หรือการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง

บทสรุป

การใช้วิดีโอในการพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศนั้น มิได้มีประโยชน์เฉพาะในโครงการ In-service Training เท่านั้น ยังอาจนำไปประยุกต์ใช้ในโครงการอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง เช่น การอบรมอาจารย์ใหม่ (Pre-service Training) การพัฒนาตนเอง (Individualised Training) หรือการทดลองใช้บทเรียนที่สร้างใหม่ (Material Try-out) เป็นต้น อย่างไรก็ตามวิดีโอหรือเทคโนโลยีใด ๆ ก็ตามไม่อาจนำไปสู่ความสำเร็จได้ถ้าปราศจากการพิจารณาอย่างรอบคอบของผู้ใช้

บรรณานุกรม

- Allen, M. "Uses of Video Recording in an Institution." *ELT Documents*, 114-Video Applications in English Language Teaching, (1983), p. 83-93.
- Brittens, D. and Sow, F. "Designing a Micro-teaching Programme in the Third World." *ELT Documents*, 110-Focus on the Teacher, (1981), p. 22-23.
- Hick, S., Hughes, G., and Stott, C. "Video for Analysis and Correction of Learner" In *Video in the Language Classroom* ed. Marion Geddes & Gill sturtridge, London : Heinemann Educational Books, Ltd., 1984, p. 74-85.
- Laycock, J. "Reports on 1st and 2nd 'series 2' : Intensive Staff Development Courses." Bangkok : Chulalongkorn University Language Institute, 1984.
- Lonergan, J. *Video in Language Teaching*. London : Cambridge University Press, 1984.
- Wallace, M.J. "The Use of Video in EFL Teacher Training." *ELT Documents*, 110-Focus on the Teacher, (1981), p. 7-17.